

TARPTAUTINIS VIKTIMOLOGINIS TYRIMAS LIETUVOJE (2006)

Rėmėjai ir bendradarbiaujančios institucijos: Jungtinių Tautų narkotikų ir nusikaltimų prevencijos biuras, Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“

Tyrėjų grupė: V. Kalpokas, S. Mališauskaitė-Simanaitienė, S. Gečėnienė, J. Malinauskaitė, A. Matijaškaitė

Tyrimas atliktas įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 12 patvirtintą Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005-2006 metų įgyvendinimo priemonių plano 33 punktą.

Tyrimo tikslas - užtikrinti nuolatinę viktimologinę stebėseną ir viešai skelbti jos rezultatus.

Tuo tikslu buvo prisijungta prie tarptautinio projekto „Tarptautinis nusikaltimų aukų tyrimas“ (International Crime Victim Survey), kuriame Lietuva dalyvauja jau trečia karta (1997 m., 2000 m., 2005 m.). Projekto koordinatoriai Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo biuras (UNODC). Šio tarptautinio projekto tikslas - tirti įvairių šalių gyventojų viktimizacijos patirtį ir atlikti jų lyginamąją analizę. Tarptautiniai nusikaltimų aukų tyrimai atliekami įvairiose Europos ir kitose pasaulio šalyse periodiškai, kas ketverius metus (1989 m., 1992 m., 1996 m., 2000 m., 2005 m.) pagal bendrą metodiką, parengtą Jungtinių Tautų Tarpreregioninio nusikalstamumo ir teisės tyrimų instituto (UNICRI - Roma).

Lietuvai tokio pobūdžio tyrimai yra svarbūs tuo, kad papildomai leidžia palyginti Lietuvos situaciją (viktimizacijos procesus) su kitomis šalimis, stebėti šių procesų vystymosi dinamiką. Šis klausimas tapo itin svarbus Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą. Susikūrė ne tik bendra ekonominė erdvė, bet ir bendra „nusikalstamumo erdvė“. Nusikalstamumo dinamika Lietuvoje vis labiau priklauso nuo jos dinamikos visoje Europoje. Tai, kas vyksta mūsų šalyje, vis labiau priklauso ne nuo lokalinių, bet nuo tarpnacionalinių nusikalstamumo veiksnių. Lyginamieji viktimologiniai tyrimai kaip tik ir leidžia pamatyti, kaip vyksta šis procesas, kiek „integruojasi“ nusikalstamumo tendencijos Europos mastu.

Viktimologinę gyventojų apklausą Lietuvoje 2005 metų spalio 21 – lapkričio 4 dienomis atliko Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ pagal JT Tarpreregioninio nusikalstamumo ir teisės tyrimų instituto (UNICRI - Roma) pateiktą klausimyną bei metodines rekomendacijas. Apklausa buvo atliekama tiesioginio interviu respondentų namuose metodu. Duomenų reprezentatyvumui užtikrinti panaudota daugiapakopė atsitiktinė respondentų atranka. Iš viso buvo apklausta 2000 respondentų.

Pagrindinę dalį klausimyno struktūroje sudarė klausimai, susiję su nusikaltimais nuosavybei ir asmeniui (tokiais kaip: vagystė (automobilio, mopedo/motorolerio/motociklo ar dviračio vagystė, vagystė iš automobilio), vagystė (ar bandymas apvogti), naudojant prievartą arba grasinant, privačios nuosavybės vagystė, vagystė įsibraunant į gyvenamąją patalpą ar bandymas įsibrauti į gyvenamąją patalpą, užpuolimas (ar grasinimas), seksualiniai nusikaltimai). Buvo klausama apie nusikalstamų įvykių aplinkybes.

Taip pat buvo tiriama, kaip respondentai vertina patirtus nusikaltimus bei kaip į juos reaguoja – praneša policijai ar nėra linkę to daryti, priežastys, dėl kurių nesikreipiama į policiją, bei policijos darbo vertinimas tiriant nusikalstamus įvykius, apie kuriuos buvo pranešta. Be to, klausimyne buvo dar keletas mažesnių klausimų blokų, kuriuose labiau fragmentiškai, tam tikrais aspektais buvo tiriamos respondentų patirtys bei nuostatos, susijusios su vartotojų teisių pažeidimais, korupcija, saugumo jausmu bei nusikaltimų baime, asmens ir gyvenamosios vietos apsaugos priemonėmis, požiūriu į bausmes už tam tikrus nusikaltimus.